

KATRIENSPEKKEN IN HET HOF VAN RAVENSTEIN AAN ONDERBERGEN

Luc Devriese

Ongedateerde foto's (afb. 1) van Onderbergen, de plek waar de in Gent ooit erg bekende 'Katrienspekken' gemaakt en verkocht werden (afb. 2), brachten bij Frank Ödberg oude herinneringen weer tot leven en meteen kwamen vragen op. Tot hoe lang werden er nog spekken bereid en verkocht in het winkeltje? Wanneer werd de foto gemaakt? Een vlugge blik op afb. 1. leert dat de zaak toen zeker niet meer verzorgd was. Het historische gebouwencomplex bekend in oorsprong een middeleeuws Steen, daarna als Hof van Ravenstein en in de vorige eeuw huis Ligy, waarin het onoglijke spekkenwinkeltje een plaatsje gevonden had, was in snel tempo aan het verloederen. De spekken bieden ons een gelegenheid om de geschiedenis en de bijna-doodstrijd van het pand even te bekijken. We schetsen dat in korte trekken en proberen ook te achterhalen hoe de Katrienspekken gemaakt werden.

Afb. 1. De verloedering heeft toegeslagen. Het opschrift boven het ingangsdeurtje, een laat toevoegsel, oogt nog relatief fris, maar de rest .... In de achtergrond links: de della Faille gevel in Onderbergen (18de eeuw) met zware erker (foto ca.1990, Frank Ödberg).

Afb. 2. Katrien (in werkelijkheid Elza) aan het inpakwerk. Met typische snoepbokalen op de toog. Aan de muur reclamekarton: 'Verlaat Gent niet zonder de Katrine Bollen geproefd te hebben - Gentsch specialiteit. Wij hebben geen bijhuizen'. Er werd dus al duidelijk op toeristen gemikt (ongedateerde foto uit een onbekend weekblad, met dank aan Jos Tavernier).

Onmogelijke erfenis

In het DSMG, Begijnhof Sint-Sint-Amansberg, collectie Vliegende Bladen, reeks Straten, Onderbergen, was een pak documentatie te vinden daarover. Om te beginnen een aantal jaartallen. Het einde van het winkelke was voorafgegaan door een lang aanslepende afwikkeling van een complexe erfeniskwestie met de nakomelingen van de laatste goed bekende eigenaar, de advo-

caat-politicus Arthur Ligy (1854-1937). Een kleinzoon had de enige erfgenaam moeten zijn, maar hij was zwakzinnig. Toen hij overleed in 1976, bleek zijn moeder niet minder dan drie testamenten bij drie verschillende notarissen neergelegd te hebben. De gehele nalatenschap zou aan de Belgische staat toegekomen zijn, ware het niet dat in een van die testamenten een zekere pater Leopold, curator van de zoon en testamentair uitvoerder, aangeduid stond als begunstigde. De erfgenamen van deze intussen ook al overleden pater maakten aanspraak op het fortuin. Onvermijdelijk gevolg: lang aanslepende procedures en snel oprukkend verval van het ooit zo verzorgde complex, dat toen bekend stond als huis Ligy.

Afb. 3. Deze ongedateerde foto toont de afsluitmuur in redelijke staat met toegang tot de winkel nog zonder opschrift. Iedereen wist dat je daar bij Katrien en haar spekken kwam. In de achtergrond een tweede vleugel met daar achter rechts een verdwenen huizenwand aan het Sint-Michielsplein.

Verwarde afwikkeling

Pas eind jaren 1980 kwam er verandering in zicht. Hoewel de zaak nog niet uitgesproken was, kon de Staat het eigendom te koop stellen om de aanzienlijk opgelopen successierechten te betalen (aan zichzelf). In 1988 kocht een klaarblijkelijk ambitieuze zakenman het eigendom om er een hotel in onder te brengen. Het spekkenwinkeltje van Katrien bestond toen nog en dat wou de nieuwe eigenaar behouden (afb. 3). De man had twee jaar eerder een concessie verworven voor een eet- en vergadergelegenheid in het al gedeeltelijk gerestaureerde universitaire Pand, ex-dominicanen- of predikherenklooster, aan de overzijde van de straat, en plande een bestemming die daarbij aansloot. Het naast Ligy gelegen grote ‘hotel’ Lefevre de ten Hove was niet meer beschikbaar. Dat was toen al bestemd voor parkeergarage. De Sint-Michielsparking kwam er effectief achter de behouden laat-18de-eeuwse gevel aan Onderbergen. De enige andere mogelijkheid was dus het leegstaande huis Ligy, alias Rave(n)stein, maar dat liep niet van een leien dakje. Het hotelplan ging niet door.

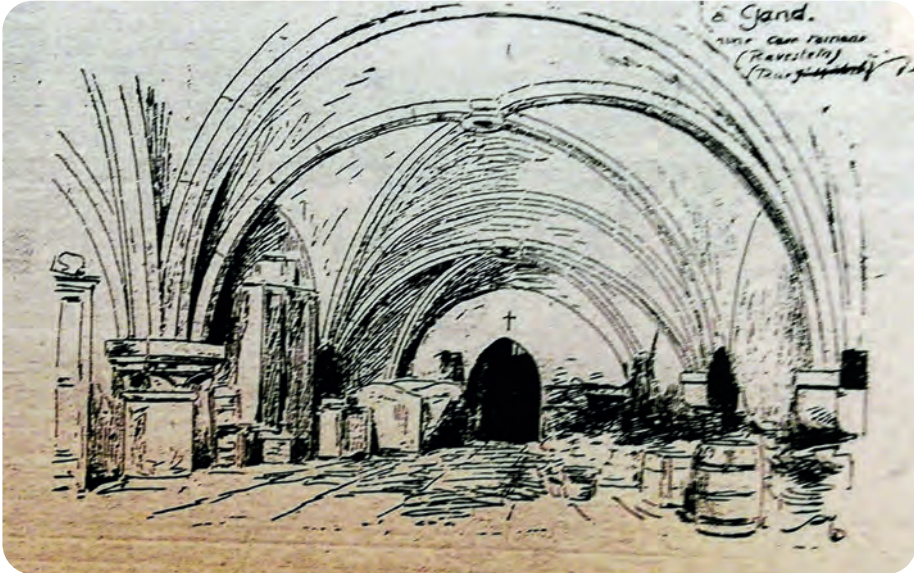
Pas in 1996, na zowat twintig jaar geharrewar, kon architect Ro Berteloot (Romain Berteloot, 1946-2011) aankondigen dat de eerste herstellingswerken zouden uitgevoerd worden: dakgoten en afvoerbuizen vervangen door voorlopige exemplaren, ramen en gaten dichten. Kortom: de dringende instandhoudingswerken. Nog belangrijker was dat een zogeheten karkasrestauratie voorbereid werd. Die kwam er effectief in 1999-2001. In 2002 werd het gebouw te koop gesteld voor 1,5 miljoen Euro. Uiteindelijk kon ook een zorgvuldige restauratie – reconstructie van de gedeeltelijk behouden gebleven interieurdecoratie aangevat worden. Het hoofdgebouw wordt bewoond door de kunstzinnige eigenaars.

Imposante middeleeuwse ‘zaalkelder’

Dat was op het nippertje. Maar de resultaten loonden de moeite! Het is immers een historisch monument van eerste klasse. Het aanzicht van de goed bewaard gebleven ‘kelder’, vermoedelijk oorspronkelijk een gelijkgrondse ruimte, een gewelfde zaal, is adembenemend (afb. 4 en 5), erg gelijkend aan de zogenaamde crypte van het Geraard de Duivelsteen. Tijdens de Gentse feesten 1996 kon de kelder bezocht worden in het kader van de aangevatte restauratie.

Armand Heins, van wie we een schets ontleen, beschreef heel kort de langwerpige ruimte in een aflevering van de *Inventaire archéologique de Gand* (nr. 392, 1906). Hij geeft aan dat je er binnen kon via het winkeltje van ‘Katrien’.

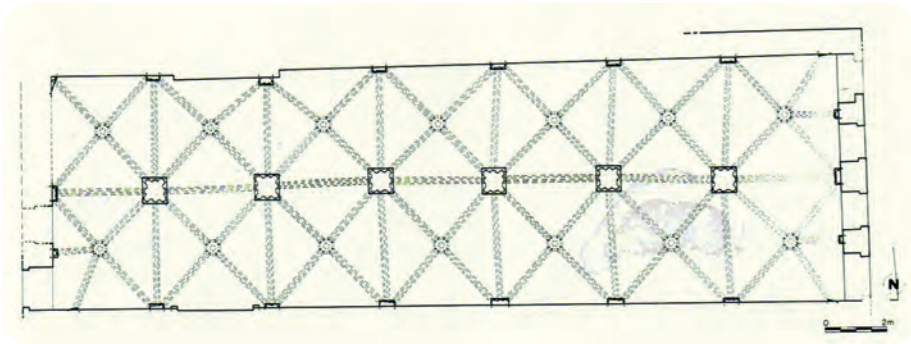

Afb. 4. 'Kelder' van Ravenstein omstreeks 1900. Schets van Armand Heins verschenen in zijn *l'Ancienne Flandre* en in de *Inventaire archéologique de Gand*. Bemerke de bedstee in de achtergrond. Van een van de 'Katrienes' die er woonden en werkten?

Afb. 5. Een stukje *kelder* van Ravestein (litho in Archief Gent, Nota's Van Werveke, map nr. 523).

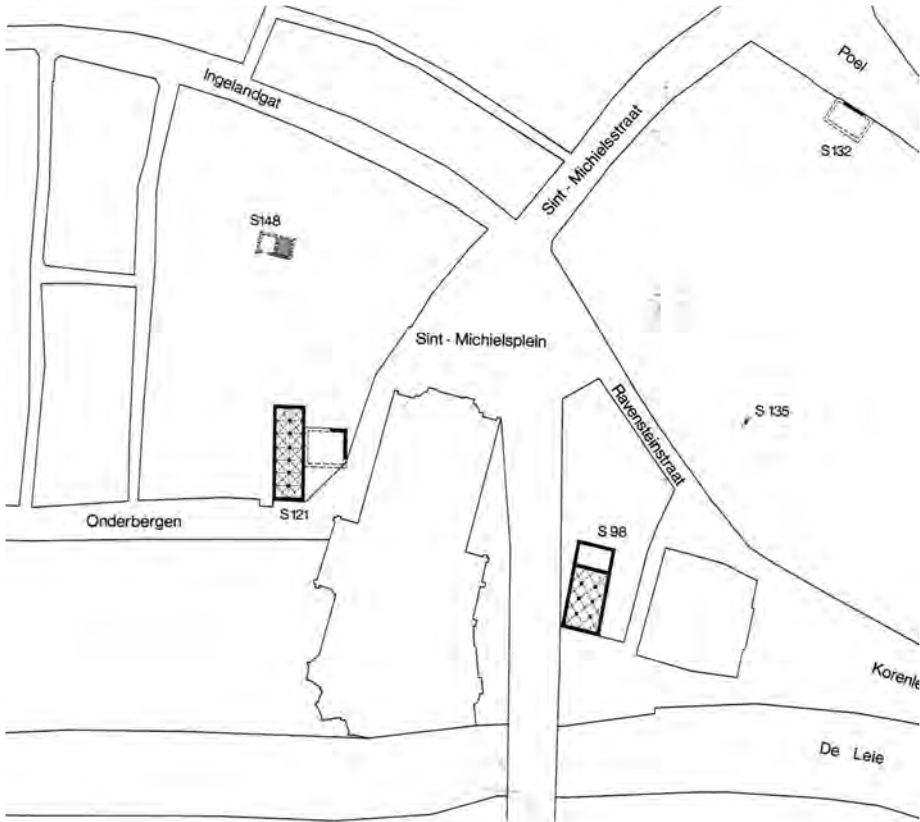
Volgens de laatste spekkenmaker, die rond 1988 aan het woord gelaten werd in de kranten, was dat zonder twijfel een geheimzinnige ‘onderaardse gang’. Een van die vele vermeende gangen in het Gentse stadscentrum... Marie-Christine Laleman en Patrick Raveschot namen de kelder en andere originele resten op als S (Steen) nr. 121 in hun *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300*. De kelders (Brussel, 1991, p. 107). Van een tweede aangrenzende, nagenoeg vierkante ruimte werd enkel de noordmuur dicht bij de Sint-Michielskerk en een stukje van de westmuur als horend bij het Steen gedocumenteerd (afb. 6 en 7).

Afb. 6. Grondplan met schaal en aanduiding van de gewelven
(Uit Laleman en Raveschot, 1991).

Hof van Ravenstein vanaf de jaren 1400-1500

Over de bouwers en eerste eigenaars is niets geweten. Evenmin is er iets bekend over een eventueel aandeel in de bebouwing van de 15de-eeuwse eigenaars, de met de Bourgondische hertogen gelieerde familie van Kleve uit Westfalen aan de Rijn (Kleef in het Nederlands). Het historische vestingstadje Ravenstein aan de Maas, nu deelgemeente van Oss in Noord-Brabant, werd in 1399 bezit van die heren. Sommige telgen van deze familie voerden sindsdien de titel heer van Ravenstein. Ook Brugge heeft een Ravestein en de Brusselse residentie van de heren van Kleef is nog het best bekend, althans van naam. Iedere treinreiziger die afstapt in het Centraal Station om de Kunstberg of de Bozar te bezoeken, is er mee vertrouwd. In Gent was de benaming Hof van Ravestein in de eerste helft van zestiende eeuw in gebruik. In 1545-1546 werd het verblijf aangeduid als ‘thuis wylent ghenampt thus thof van Ravesteyn’, maar de naam bleef voortleven in de daaropvolgende eeuw. Of die familie, die de eretitel van hertogelijk wist te verwerven, zich verder veel in hun Gentse verblijf ophield, weten we niet. Weinig waarschijnlijk.

Afb. 7. Situering van Steen S121 aan Onderbergen, naast de erker aan het huis della Faille. Aan de langwerpige gewelfde zaal grenst een tweede, ongeveer vierkante constructie, waarvan alleen de noordwestelijke hoek archeologisch kon gedocumenteerd worden (zwart). Ravensteinstraat is de naam van het straatje aan de andere zijde van het Sint-Michielsplein (vroeger -kerkhof) dat naar Ravenstein leidt (plan overgenomen uit Laleman en Raveschot, 1991). De driebeukige zaal (S 98) weergegeven aan de andere zijde van de kerk hoort bij het huis De Lintworm.

Enkele van Kleefs werden erg bekend. In de eerste plaats is er de ‘zwanenridder’, een illuster maar fictief personage, dat men wilde laten doorgaan als familielid. Die ridder met de zwaan komt voor in tal van legenden die zich meestal afspeelden ergens aan de Rijn. Slechts in één versie, maar dan wel de variante die Richard Wagner gebruikte voor zijn Lohengrin, is Antwerpen de locatie. Sommige van Kleefs wilden graag met ‘hun’ zwaan pronken op Bourgondische hof- en andere festiviteiten. Hoewel ze het beest opnamen in hun blazoenen, waren ze misschien toch niet zo zeker van hun verhaal: onder hun wapenschild zoals te zien op afb. 8 is er inderdaad een vogel afgebeeld, maar die lijkt eerder op een doodgewone eend dan op een statige zwaan.

Een wel degelijk historische van Kleef, Anna, bracht het, naar verluidt tegen haar zin, zelfs tot koningin van Engeland, maar dan wel als een van de vrouwen van Hendrik VIII. Hoewel Henry haar niet onaardig uiterlijk had mogen beoordelen op een hem toegestuurd schilderij van Hans Holbein, vond hij, als puntje bij paaltje kwam, ‘the Flanders mare’ (de Vlaamse merrie) te lelijk. Het huwelijk werd na enkele maanden ongeldig verklaard, want ‘niet geconsumeerd’. Anna eindigde niet op het schavot, ze kreeg een schijnfunctie aan het Engelse hof.

Een ander lid van de familie speelde een aanzienlijke rol in Gent. De Filips van Kleeflaan in de Rabotwijk herinnert aan diens functie als militair hoofd van de Gentse troepen tijdens de opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk (1488-1492). De man (Le Quesnoy, 1459 – Wijnendale, 1528), een achterkleinzoon van Jan zonder Vrees, stond tijdens zijn lange en tumultueuze carrière meestal in dienst van de regerende Bourgondiërs, maar soms ook van hun Franse koninklijke aartsvijanden. Tenslotte stelde hij zich op tegen de komst van de Habsburgers in de persoon van Maximiliaan. Toen die in 1488 Gent wou innemen, kozen de Gentenaars Filips als militair bevelhebber, maar of hij een groot aandeel had in de overwinning van de Gentenaars, weten we niet. Die kwam er immers grotendeels door het onder water zetten van de Wondelgemse Meersen ten noorden van de Blaisantvest - Opgeëistenlaan, iets waarin vooral de Gentse schippers-stuwmeesters in uitmunten. Hoe het ook zij, de naam Filips van Kleeflaan (het adres van de Rabotwoontorens!) kwam niet toevallig daar terecht, vlak bij de versterkte stuw goed gekend als ‘het’ Rabot, eigenlijk vooral een zegemonument dat herinnert aan die overwinning. Uit de Ravensteintijd is in de binnentuin een vermoedelijk zestiende-eeuwse arcade (bogengalerij) zichtbaar (afb. 9 en 10). Die is samengesteld uit zuilen die vijf korfbogen dragen, bekroond door versierde spitsboogfriezen. Vast staat dat een heer van Ravenstein uit het huis van Kleef een in Genua verworven antieke marmeren buste aan de gevel liet aanbrengen. Meer dan waarschijnlijk kwam het beeld er door toedoen van Filips van Kleef. Die was niet alleen militair expert en een tijdlang onderkoning van Genua in Franse dienst, maar ook geleerde kunstverzamelaar. Zijn grote boekencollectie kreeg een onderkomen in het Gentse huis. Andere kunstwerken stoffeerden zijn kastelen in Wijnendale en Edingen.

Frans De Potter vermeldt het kunstwerk in deel VII van zijn *Gent van den oudsten tijd tot heden*, waarin hij ettelijke bladzijden wijdde aan de familie van Kleef – Ravenstein. Het beeld wordt aanzienlijk beter beschreven in de woorden van de onverbeterlijke Marcus van Vaernewyck (1518-1569), die als kind het beeld nog kan gezien hebben, of er ooggetuigen over hoorde vertel-

Afb. 8. Hof van Ravenstein (of van Kleef) gezien vanuit het huidige Sint-Michielsplein, (lithografie door C.'t Felt, lithodruk door L. Hebbelynck bij een artikel van Emile Varenbergh in *Messenger des Sciences historiques de Gand*, 1871). De uitleg in dit artikel over de functie van de gebouwen aangeduid met een letter, lijkt niet erg betrouwbaar. Het wapen is dat van het graafschap Kleef. De 'zwaan' er onder (het is een eend!) hoort bij de familie van Kleef. Varenbergh veronderstelde dat de heidense Bacchus in de gevelnis stond aan het poortgebouw links. Uiterst links de hoek van de westgevel van de Sint-Michielskerk. Mogelijk werd op de open ruimte op de voorgrond nog begraven, toen de muurschildering gemaakt werd. Typisch voor oude kerkhoven: geen enkel monument, steen of kruis te zien. Het jaartal 1820 in het onderschrift van de afbeelding kan onmogelijk juist zijn. Vermoedelijk is dat het jaar waarin de afbeelding gemaakt werd naar een veel oudere muurschildering in een van de gebouwen, zoals aangegeven door Varenbergh in zijn tekst met leuke en minder leuke, met betrouwbare en minder betrouwbare details over de familie, hun 'Zwanenridder' inclusief.

len. Bij hem lezen we: 'Dien Bacchus was maer tot den halven lijve verbeeld, met vette vrouwen-borsten, twee hayren hoorntjens op het hoofd, schoon van aensigt. Dit beeld was seer konstig gemaekt, en men seyde dat den duyvel door het selve (door dat beeld) in den tyd der afgodery mirakelen gedaen had'. Die tijd van de afgoderij moet de voor-christelijke Grieks-Romeinse tijd geweest zijn. De heidense Bacchus werd in 1528 weggehaald en braafjes vervangen door een beeld van Onze-Lieve-Vrouw, maar dat werd niet zoveel later vernietigt door de beeldenstormers.

Afb. 9. Niet gerestaureerd uitzicht op de binnenkoer met links een deel van de dichtgemetselde galerie en rechts koetshuizen verminkt door banale garagedeuren.
Ongedateerde foto (vermoedelijk laatste kwart van de vorige eeuw) in DSMG – Begijnhof Sint-Amansberg, schenking Columbian.

Frans De Potter (deel VII, p. 369) citeert uitvoerig schepenakten waaruit blijkt dat het eigendom samengesteld was uit meerdere huizen (zie afb. 8) rond een ‘byvanck’ (afgesloten onbebouwde ruimte: een hof of plein). In een beschrijving opgemaakt in 1476-1477 lezen we: ‘een scoon groot bevanc van huusingen, lochtinghen, plaetsen ende aysementen (gemakken – toiletten) van vooren toot achter, de welke voortijds plach(t)en te sine zeven huusen ende woonsten met hunne toebehoorten...’. Daarvan stonden twee huizen in

Afb. 10. Twee van de acht gerestaureerde korboggen, zichtbaar op de binnentuin, bekroond door origineel al toegewerkte spitsboogfriezen met maaswerk.
In 2019 een fietsenstalling met klasse (foto 2019).

Onderbergen rechtover het predikherenklooster. De ommuurde tuin met bijgebouwen paalde aan het Sint-Michielsplein, toen kerkhof, andere kleinere huisjes aan de Wilderoosstraat, voordien Eglantierstraat genoemd. Het Hof van Ravestein nam het hele bouwblok in omgeven door het Sint-Michielsplein, Ingelandgat, Wilderoosstraat en Onderbergen.

Afb. 11. De 18de-eeuwse della Faillegevel aan Onderbergen met zware erker (foto 2019).

Huidig grotendeels achttiende-eeuws uitzicht

Het huidig uitzicht van de classicistische gevel aan Onderbergen, met driehoekig fronton en festoenen en rozetten als siermotieven, dateert grotendeels uit 1726. Hieraan werd in 1772 een opvallende uitspringende middenpartij (erker) met natuurstenen onderbouw toegevoegd (afb. 11), met somtueuze binnendecoratie (afb. 12). Dat alles kwam er, samen met de luxueuze paardenstallen-koetshuizen (afb. 13, zie ook afb. 8) achteraan, in opdracht van de fa-

Afb. 12. Inkomhal van Hôtel della Faille, duidelijk bedoeld om indruk te maken (herkomst en datering zie afb. 8).

milie della Faille d'Assenede. De ingewikkelde naam met 'adellijke scharnieren' bleek hier nodig omdat nog een andere tak van die zeer rijke familie het Hof van Gruuthuuse / Fiennes bezat aan de Korenlei. Een klein wandelingetje beginnend naast de toegang van de parkeergarage Sint-Michiels naar de Wilderoosstraat en Ingelandgat toe, of omgekeerd, is meer dan de moeite waard. Een van die verborgen mooie plekjes van Gent...

Onderbergen was vooral in de jaren 1700 een heel prestigieus oord, nog niet onderbroken door de Gebroeders Vandeveldestraat. Meerdere rijke families lieten er in de 17de-18de eeuw een groot ‘hôtel particulier’ bouwen of verbouwen. Eén ervan was het hier beschreven ‘Hôtel della Faille’. Het gebouw kreeg zijn huidig uitzicht door toedoen van deze familie. Nog een terechte naam dus voor dit huis, nu vergeten. Aan deze ‘hotels’ en hun bewoners in Onderbergen werd in het verdwenen tijdschrift van de gidsenkring *De Heraut* (jaargangen 2004-2005) een artikelenreeks gewijd met als hoofdtitel ‘Vier op een rij’.

Afb. 13. Gedeelte van de gerestaureerde paardenstallen en koetshuizen bereikbaar vanuit de Wilderoosstraat. Bemerkt het jaartal 1726 in het tympaan (foto genomen in de tuin, 2019).

Katrien en haar spekken

Aan het einde van dit nogal ingewikkeld verhaal keren we even terug naar Katrien en haar spekken. 1870 OUD HUIS (BIJ) KATRIEN 1870 stond in de jaren 1980-1990 parmantig geschilderd boven het toegangsdeurtje. Of het winkeltje werkelijk zo oud was, weten we niet. Lodewijk Lievevrouw-Coopman (geboren in 1862) schrijft in zijn *Gents Woordenboek* dat de eerste spekkenmaakster Katrien Vandermaele heette, vrouw van ene Pieter Gowie. Lode-

Op een doodgewone stoof, zoals men er met de dag minder en minder ziet, bakt Katrien in het grootste geheim haar vermaarde spekken.

Afb. 14. Elza, alias Katrien, in volle actie met haar 'matière' op de 'buizestove'. Deze niet al te frisse oude krantenfoto nemen we op omdat hij zo'n uniek beeld weergeeft (onbekende krant, niet gedateerd knipsel, vermoedelijk uit de jaren 1960. Collectie Jos Tavernier).

wijk heeft haar weten wonen en werken in een klein huisje aan het Sint-Michielsplein. Toen dat afgebroken werd, verhuisde ‘Spekken Katrien’ naar een hokje in het Ravensteincomplex, achter de afsluitmuur in het schuine gedeelte van Onderbergen bij de Sint-Michielskerk (zie afb. 1). Ze had ook een stukje kelder in gebruik. Een smalle trap verbond het kelderkeukentje met de miniatuurwinkel waarin alleen een smal toonbankje gemonteerd was, net groot genoeg voor drie antieke glazen spekkenbokalen met koperen deksels. Hoewel Katrien (eigenlijk Elza, een opvolgster van de originele Katrien) voor foto’s poseerde onder het opschrift ‘1870 Oud Huis ...’, had ze er geen idee van hoelang de spekken er gemaakt werden. Alleen was de eerste spekkenmaakster een genaamde Katrien, haar grootmoeder. Elza Guysens ‘kookte’ spekken op net dezelfde manier als haar moeder en grootmoeder.

Nadat deze laatste ‘Katrien’ in 1985 overleed, zette haar weduwnaar Adrien Prosper de zaak nog een tijdje verder. Hij nam het recept voor het ‘koken’ van de spekken mee in zijn graf. Daarover deden nogal wat verhalen de ronde. De spekken zouden goed zijn voor de borst: ‘Goe tege de valleinge’. De genezende of verzachtende werking tegen hoest wordt vooral in de oudere krantenteksten over Katrien benadrukt. Onder de titel ‘hoestbollen in de kelder’ ver-

Afb. 15. Spekken ‘knippen’ met de schaar (beeldcollectie Jos Tavernier).

Afb. 16. Ex-operazanger Adrien Prosper bereidt de bestelling van een jonge klant (foto te dateren tussen 1985-1990, beeldcollectie Jos Tavernier).

scheen in 1965 een artikel waarin Elza vertelde dat haar moeder in W.O. I veel ‘hoestbollen’ moest maken voor de gekwetste soldaten die ze konden opzuigen. Voor de ergere gevallen moest ze de bollen zelfs in de vorm van zetpillen bereiden. “Velen hebben aan de spekken hun leven te danken”, meende ze. Weduwnaar - spekkenkoker Adrien Prosper wist dat er kandijnsuiker (afgeleid van het Arabisch qandi: suikerriet) in zat en dat die moest gloeien op de Leuvense stoof. Meer liet hij niet los. Hij zelf was zijn hele beroepsleven koorzanger geweest in het ‘Franse’ theater op de Kouter (de opera) en pas na zijn pensionering begon hij op de aloude wijze spekken te maken. In een krantenartikel uit 1970 lezen we dat er witte en zwarte snoepjes bestonden. De witte waren de meest vermaarde. Elza (afb. 14, 15 en 16) verklaart “Mijn matiere wordt op een steen gekookt en daarna in een marmeren vorm gegoten. De deeg wordt dan gerold en aan een haak gehangen tot hij wit wordt. Dan laat ik hem trekken tot hij goed hard is. Op mijn Leuvense stoof warm ik hem weer op, en laat hem nog eens trekken. De verschillende repen snij ik met een gewone schaar die daar al jaren ligt. De witte zijn wit omdat ze gerekt zijn. En de zwarte zijn zwart omdat ze niet gerekt zijn. Maar de matiere is juist ‘t zelfde, m’neer!” Volgens haar moesten de spekken in een kelder en op een kolenkachel bereid worden. De temperatuur speelde een zeer grote rol. Bij aanhoudend slecht weer ging het moeilijk, vertelde ‘Katrien’.

Vermoedelijk speelt karamellisatie hierin de hoofdrol. Dat is een complex proces dat anno 2019 nog steeds niet goed begrepen wordt. Lievevrouw-Coopman hield het in zijn *Gents Woordenboek* liever simpel. Volgens hem waren de producten van Katrien en haar opvolgers knotsvormige spekken gemaakt van bruine rietsuiker en glucose. Dat maakt ons niet veel wijzer, want gezuiverde (geraffineerde) rietsuiker is glucose verbonden met fructose en chemisch gezien is dat net hetzelfde als bietsuiker: sacharose (synoniem: sucrose). Onvolledig geraffineerde rietsuiker is min of meer bruin. De gewenste (eventueel nog bruinere) kleur wordt verkregen door bijmengen van melasse aan het meestal witte kristallijne product. Melasse is een intens donkerbruin complex bijproduct van de suikerraffinage, zowel van biet- als van rietsuiker.

Daarmee moeten we het dus stellen. Veel hoop om het secreet te ontraadselen, moeten we niet koesteren: “Want dat blijft secreet, m’n jonge, daar hebben al sjemisten en scheikundigen naar gezocht, van in bomma’s tijd al, maar ze vinden het niet, het blijft een secreet.” Voegen we hier nog aan toe dat suiker in de middeleeuwen en nog lang daarna zeldzaam en duur was. Niemand at te veel suiker. Dikwijls fungeerde dat ook als hoofdbestanddeel van de geheimzinnig uitziende artsenuitproducten. Voor de vele door ziekte ondervoede klan-

ten was suiker niet zelden het enige actieve, in elk geval het minst schadelijke ingrediënt van wat ze bij de apothekers van hun tijd konden kopen. Conclusie: de Katrienspekken bevatten waarschijnlijk enkel suiker en onvermijdelijke verontreinigingen.

Veel werd er in de laatste jaren op Onderbergen niet meer verkocht. “Als er vijf klanten per dag komen, is het veel. Dat was vroeger anders”, zo wist Adrien Prosper te vertellen. Er was nochtans wel publiciteit gemaakt. Toen in 1970 in de Brusselse Ravensteingalerij een tentoonstelling liep ‘B70: 300 Belgische imagoproducten’, werd het Gentse winkeltje er in gereconstrueerd. De zakjes Katrienspekken hingen aan het plafond. Toen de 83 jaar oud geworden weduwnaar-spekkenkoker Adrien in 1991 er uitgezet werd door de duchtig plannenmakende eigenaar van Ravenstein, was het gedaan. De oude man dacht er nog aan in de kelder te blijven wonen, maar er zou een andere woning voor hem gezocht worden.

Er kwam toch nog een vervolg, maar dat was geen lang leven beschoren. In maart 2002 onthulden zanger-acteur en kortstondig (min of meer) politicus Koen Crucke en schepen Sas van Rouveroy een plastic gedenkplaat naast het deurtje in Onderbergen. Koen zong trouwens over de fameuze spekken in ‘Mijn Gent’. Precies een jaar later kwam er een klein krantenberichtje: ‘Gedenkplaat Katrienspekken gepikt’. Dat bleek al zo’n maand eerder gebeurd te zijn. Er zou een nieuwe plaat gemaakt worden. ‘Wanneer de nieuwe gedenkplaat klaar zal zijn, staat nog niet vast’, lezen we. Je mag gaan kijken...

Met bijzondere dank aan Jos Tavernier, André Maes, Frank Ödberg, Lieve Okerman, Adrien Brysse en Sonja Gysseling.

Literatuur

Naast de in de hoofdttekst aangehaalde werken:

Anoniem (1990). Gent. Hotel Ligy en aanpalende gebouwen. Onderbergen 2 en Sint-Michielsplein 1, 2, 3. In: *Beschermde gebouwen in Oost-Vlaanderen Gent, Provinciebestuur*, p. 161.

Anoniem (2013 – niet op het drukwerk gedateerd). *Ro-route. Wandeling langs 21 architectuurparels in de Gentse binnenstad, gerestaureerd en gerealiseerd door Romain Berteloot*, Gent, GVSALM brochure, p. 13-14.

Diericx, Ch.L., (1815). *Mémoires sur la ville de Gand*, deel 2, Gent, p. 229.

Fris, V. (1933). *Histoire de Gand*, tweede uitg., De Tavernier, Gent, p. 145-150.

Gelaude, F. (2018). *De vroege hydrografie van de stad Gent, een geomorfologisch en historisch onderzoek van menselijke ingrepen in de waterhuishouding van het middeleeuwse Gent*. Ongepubliceerde doctoraalscriptie, UAntwerpen, p. 94-97, 211-213.

Laleman, M.C., Raveschot, P. (1991). *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 100-1300*. De Kelders. Brussel, Academie voor Wetenschappen. Klasse Schoner Kunsten nr. 54.p. 107

Thiels, N. en architectenburo Ro Berteloot (1996). *Hof van Ravenstein. Huis Ligy en aanpalende gebouwen*. Tentoonstellingsbrochure.

Van Aerschot, S. e.a. (1979). *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*. deel Gent 4na, Gent, p. 331-332.

Van Doorne, G. (1995). *Verdwenen hoekjes van het oude Gent*, Dekenij Patershol, foto nr. 24; idem (zonder jaartal). foto nr. 22.

Van Vaernewyck, M. (1568). *Spiegel vander Nederlandscher Oudheyd of Historie van Belgis*. In de hier geciteerde uitgave van 1784: deel 2, p. 287.

Varenbergh, E. (1871). La Cour de Ravestein à Gand. In: *Messenger de Sciences historiques, Hebbelynck*, Gent, p. 1-14.

Krantenknipsels

(belangrijkste uit de nog veel uitgebreider collectie bewaard in DSMG, Sint-Amandsberg)

De Gentenaar: 'Historisch pand staat te koop. Op hoek Onderbergen-Sint-Michielsplein: restanten Hof van Ravestein' (6 mei 1988); 'NV 't Pand koopt gebouwencomplex Hof van Ravestein in Onderbergen' (8 nov. 1988); 'Vragen rond toekomst Spekken Katrien' (10 maart 1991); 'Sint-Michielsparking in de startblokken' (8 juli 1993); 'Betongat Sint-Michiels raakt gevuld. Restauratie historisch Hof van Ravenstein gestart' (14 sept. 1999); 'Gedenkplaat voor Spekken Katrien' (22 maart 2002).

Het Laatste Nieuws: 'Hotelplannen mag men nu vergeten' (18 aug. 1993).

Het Volk: 'Recept blijft geheim. Toekomst Katrienspekken onzeker' (8 maart 1991); 'Hof van Ravenstein krijgt opknopbeurt' (17 juli 1996)

Onbekende kranten: 'Hoestbollen in de kelder. Het geheim van de Gentse Katrienspekken' (13 sept. 1965); 'Voor barre winterdagen' (vermoedelijk jaren zestig); 'Katrienspekken worden reeds 100 jaar door een toverkol in een spelonk bereid' (31 juli 1970); 'Gedenkplaat 'Katrienspekken' gepikt' (maart 2003).